

เอกสารสรุปคำบรรยายครั้งที่ 14

วรรณกรรมไทย

วรรณกรรมไทย

ความหมายของวรรณกรรม

วรรณกรรม (Literature) มีความหมาย 2 ลักษณะ คือ **ความหมายอย่างกว้าง** หมายถึง งานเขียนทั่วไปทุกประเภท ที่อาจใช้คำประพันธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง เช่น นิทาน บทละคร ตำรา นวนิยาย เรื่องสั้น บทความ ประกาศ ใบปลิว เป็นต้น **ความหมายอย่างแคบ** หมายถึง หนังสือที่ประพันธ์ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็น “วรรณคดี” จากวรรณคดีสโมสร หรือเป็นงานสร้างสรรค์ที่มีการใช้ภาษาอย่างมีศิลปะที่แสดงถึงความนึกคิดจินตนาการ และการแสดงออกในการเรียบเรียงให้เกิดผลทางอารมณ์หรือความสะเทือนใจ ที่เรียกว่า วรรณศิลป์

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์วรรณกรรมไทย

- เหตุการณ์บ้านเมือง
- ภาวะผู้นำ
- อุปกรณ์การผลิตวรรณกรรม
- การศึกษาของพลเมือง
- อิทธิพลจากสังคมภายนอก

ประเภทของวรรณกรรมไทย

1. การแบ่งตามลักษณะการประพันธ์

1.1 **ประเภทร้อยกรอง** คือ วรรณกรรมที่ใช้คำประพันธ์ที่มีหลักเกณฑ์ เช่น โคลง ฉันท์

กาพย์ กลอน ร่าย เป็นต้น

1.2 **ประเภทร้อยแก้ว** คือ วรรณกรรมที่เป็นความเรียงทั่วไป เช่น บันทึกเรื่องราวต่าง ๆ

2. การแบ่งตามลักษณะเนื้อหา

- 2.1 วรรณกรรมเกี่ยวกับศาสนาและคำสอน
- 2.2 วรรณกรรมเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม
- 2.3 วรรณกรรมเชิงประวัติความเป็นมา
- 2.4 วรรณกรรมนิทานร้อยกรอง
- 2.5 วรรณกรรมบทละคร
- 2.6 วรรณกรรมนิราศ
- 2.7 วรรณกรรมปัจจุบัน

2.1 **วรรณกรรมเกี่ยวกับศาสนาและคำสอน** เป็นวรรณกรรมที่มุ่งเสนอสาระที่เสริมสร้างให้สมาชิกสังคมเป็นผู้มีคุณธรรม มีหลักการดำรงชีวิตในแบบที่สังคมยอมรับ ซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและสังคม

- **วรรณกรรมศาสนา** สำหรับวรรณกรรมไทยประเภทนี้ ที่เชื่อว่าเก่าแก่ที่สุดคือ **เตภูมิกถาหรือไตรภูมิพระร่วง** (ซึ่งเชื่อกันนิพนธ์โดยพระมหารัชมหาราชาลิไท สมัยอาณาจักรสุโขทัย) **มหาชาติคำหลวง** (ซึ่งเชื่อว่าสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สมัยอาณาจักรอยุธยาโปรดให้รวบรวมไว้) **นันทโศปน์ทสูตรคำหลวง** กับ **พระมาลัยคำหลวง** (นิพนธ์โดยเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ (เจ้าฟ้ากุ้ง) สมัยอาณาจักรอยุธยา) **พระปฐมสมโพธิกถา** (นิพนธ์โดยสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส สมัยกรุงรัตนโกสินทร์) **ธรรมาธรรมะสงคราม** กับ **มงคลสูตรคำฉันท์** (นิพนธ์โดยรัชกาลที่ 6) เป็นต้น

- **วรรณกรรมคำสอน** เป็นวรรณกรรมที่ให้สาระแก่ผู้อ่านในหลักการดำรงชีวิตทั่วไปแก่สมาชิกสังคม เช่น **สุภาสิตพระร่วง** **พาลีสอนน้อง** และ **โคลงราชสวัสดิ์** (นิพนธ์โดยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ สมัยอาณาจักรอยุธยา) **โคลงโลกนิติ** (นิพนธ์โดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร (สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์) **กฤษณาสอนน้องคำฉันท์** (นิพนธ์โดย กรมพระปรมานุชิตชิโนรส)

สวัสดิรักษา เพลายาวถวายโหวาท และ **สุภาสิตสอนหญิง** (นิพนธ์โดย สุนทรภู่ สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์) เป็นต้น

2.2 วรรณกรรมเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม เป็นวรรณกรรมที่นำเป็นสาระเกี่ยวกับวัฒนธรรมความเชื่อและวิถีปฏิบัติ ซึ่งวิถีปฏิบัติที่ตอบสนองความเชื่อนี้ก็คือ ประเพณีและพิธีกรรมเพื่อต่อยุ่ความสำคัญ และความศักดิ์สิทธิ์ของความเชื่อดังกล่าว วรรณกรรมไทยประเภทนี้ เช่น **ลิลิตโองการแช่งน้ำ** (เชื่อว่านิพนธ์ขึ้นในสมัยต้นอาณาจักรอยุธยา) **คำฉันท์ดุขฎิสังเวยกล่อมช้าง** (นิพนธ์โดย ขุนเทพกวี สมัยอาณาจักรอยุธยา) **กาพย์เห่เรือ** (นิพนธ์โดยเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ สมัยอาณาจักรอยุธยา) **พระราชพิธีสิบสองเดือน** (นิพนธ์โดยรัชกาลที่ 5) เป็นต้น

2.3 วรรณกรรมเชิงประวัติความเป็นมา จำแนกเป็น 2 ประเภท คือ

- **ประเภทบันทึก** เช่น **ศิลาจารึกหลักที่ 1** (เชื่อว่าจารึกขึ้นสมัยพ่อขุนรามคำแหง ในสมัยอาณาจักรสุโขทัย) **ศิลาจารึกหลักที่ 2** หรือ **จารึกวัดศรีชุม** (พระมหาเถรศรีศรีทวารวดีในสมัยอาณาจักรสุโขทัย) **ปลุกโองวาทคำฉันท์** (นิพนธ์โดยมหานาค วัดท่าทราย สมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ) **พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ** (แพ ตาละลักษณณ์) (ผู้พบสมัยต้นรัชกาลที่ 6 แต่เอกสารเขียนขึ้นสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช อาณาจักรอยุธยา) **กฎหมายตราสามดวง** (ตราขึ้นสมัยรัชกาลที่ 1) เป็นต้น

- **ประเภทสดุดีเกียรติคุณ** เช่น **ลิลิตยวนพ่าย** (นิพนธ์ขึ้นสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ อาณาจักรอยุธยา) **ลิลิตตะเลงพ่าย** (นิพนธ์โดย กรมพระปรมาธิบดีชิโนรส) **โคลงยอพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี** (นิพนธ์โดยนายสวน มหาดเล็ก สมัยอาณาจักรธนบุรี) เป็นต้น

2.4 วรรณกรรมนิทานร้อยกรอง

- **ประเภทลิลิต** เช่น **ลิลิตพระลอ** (นิพนธ์ในสมัยอาณาจักรอยุธยา) **ลิลิตเพชรมงกุฎ** (นิพนธ์โดยหลวงสรวิชาติ (หน) สมัยต้นรัตนโกสินทร์) **ลิลิตนันทราชาคริต** (สมัยรัชกาลที่ 5) เป็นต้น

- ประเภทคำฉันท์ เช่น **เสื่อโคคำฉันท์** (นิพนธ์โดยพระมหาราชครู สมัยอาณาจักรอยุธยา) **อิลราชคำฉันท์** (นิพนธ์โดยพระยาศรีสุนทรโวหาร (สมัยรัตนโกสินทร์) **สามัคคีเภทคำฉันท์** (นิพนธ์โดย นายชิต บุรทัต สมัยกรุงรัตนโกสินทร์) เป็นต้น

- ประเภทกาพย์ เช่น **กาพย์พระไชยสุริยา** (นิพนธ์โดยสุนทรภู่สมัยต้นรัตนโกสินทร์) **กาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน** (พระนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2) เป็นต้น

ประเภทกลอน โดยส่วนมากสุนทรภู่ (กวีต้นกรุงรัตนโกสินทร์) มักนิพนธ์เป็นบทร้อยกรองประเภทนี้ ซึ่งเป็นกลอนสุภาพที่เรียกว่า นิทานคำกลอน เช่น **สิงห์ไกรภพ พระอภัยมณี** นอกจากนี้ยังมีกลอนเสภา เช่น **ขุนช้างขุนแผน** เป็นต้น

2.5 **วรรณกรรมบทละคร** เป็นวรรณกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการแสดงละคร ซึ่งแบ่งเป็น 3 ประเภทคือ

- **ละครชาตรี** เป็นละครพื้นบ้าน เดิมผู้แสดงเป็นชายล้วน นิยมแสดงเพียง 2 เรื่อง คือ **พระรถ** และ **มโนห์รา** ปัจจุบันนิยมใช้เป็นละครแก้บน

- **ละครนอก** พัฒมาจากละครชาตรี เดิมใช้ผู้แสดงเป็นชายล้วน เน้นให้ความสนุกสนานขบขันมากกว่าการพ้อรำ ที่นิยมแสดงนอกวง เรื่องที่นิยมนำมาแสดง เช่น **ไกรทอง สังข์ทอง คาวิ และ เงาะป่า** เป็นต้น

- **ละครใน** ใช้เล่นในพระราชฐานของกษัตริย์โดยเฉพาะ ผู้แสดงเป็นหญิงล้วน มุ่งเน้นศิลปการรำร่า และมีแบบแผนที่แน่นอน เรื่องที่นำมาแสดงมี 4 เรื่อง คือ **รามเกียรติ์ อุณรุท ดาหลัง และ อิเหนา**

2.6 **วรรณกรรมนิราศ** มีเนื้อหาแสดงอารมณ์ ความรู้สึก ที่ผู้ประพันธ์จะพรรณนาด้วยความอาลัยรักที่ ต้องจากหญิงที่รักยังสถานที่อื่น แต่ในความเป็นจริงแล้ว ผู้ประพันธ์อาจไม่จำเป็นต้องเดินทางจริงก็ได้ วรรณกรรมประเภทนี้ เช่น **นิราศเมืองแกลง นิราศพระบาท นิราศภูเขาทอง นิราศวัดเจ้าฟ้า นิราศพระปฐม นิราศเมืองเพชรบุรี นิราศพระแท่นดงรัง นิราศกวางตุ้ง และนิราศลอนดอน** เป็นต้น

2.7 **วรรณกรรมปัจจุบัน** เริ่มตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงและการรับอิทธิพลตะวันตก ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

- **วรรณกรรมประเภทบันเทิงคดี**

- **เรื่องสั้น** เป็นเรื่องเล่าสมมติที่มีองค์ประกอบคล้ายนวนิยาย คือ มีแนวคิด โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก บทสนทนา บรรยายภาพ น่าเสียดาย แต่มีการใช้ภาษาที่กระชับไม่ยืดเยื้อ เช่น **จับตาย** (มนัส จรรย์รงค์) **จำปูน** (เทพ มหาเปารยะ) **ขอแรงหน่อยเถอะ** (ศรีบูรพา-กุหลาบ สายประดิษฐ์) **ฟ้าប់กัน** (ลาว คำหอม-คำสิงห์ ศรีนอก) และ **เหมืองแร่** (อาจันต์ ปัญจพรรค์) เป็นต้น

- **นวนิยาย** ซึ่งมีทั้งที่เป็นงานแปล และงานประพันธ์โดยตรง วรรณกรรมประเภทนี้ เช่น **ความพยาบาท** (แม่วัน-พระยาสุรินทรราชา) **ละครแห่งชีวิต** (ม.จ.อากาศดำเกิง รัตพัฒน) **ข้างหลังภาพ** (ศรีบูรพา) **ผู้ชนะสิบทิศ** กับ **สามก๊กฉบับวณิพก** (ยาขอบ-โชติ แพร่พันธุ์)

สี่แผ่นดิน (ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช) **เขาสีอกานต์** (สุวรรณีย์ สุคนธา) **ข้าวอกนา** (สีฟ้า) และ **คำพิพากษา** (ชาติ กอบจิตติ) เป็นต้น

- **วรรณกรรมประเภทสารคดี**

- **สารคดีท่องเที่ยว** เช่น **ไกลบ้าน** (รัชกาลที่ 5) **ย่าแดนมังกร** กับ **มุงไกลในรอยทราย** (สมเด็จพระเทพฯ) เป็นต้น

- **สารคดีชีวประวัติ** แบ่งเป็นอัตชีวประวัติ (ผู้ประพันธ์เขียนประวัติตนเอง) เช่น **เกิดวังปารุสก์** (พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์) **ฟื้นความหลัง** (พระยาอนุมานราชธน) และชีวประวัติ (ผู้ประพันธ์เขียนประวัติผู้อื่น) เช่น **สนมเอกพระเจ้าหลวง** (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ) เป็นต้น

- **สารคดีให้ความรู้** กับ **พระราชพิธีสิบสองเดือน** (รัชกาลที่ 5) **ไทยรบพม่า** (กรมพระยาดำรงฯ) **พม่าเสียเมือง** (ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช) เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- เดชบดินทร์ รัตนปิยะภาภรณ์และคณะ , **ไทยศึกษา**, กทม: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น , 2550
- สิทธา พิณีภูวดลและคณะ,**ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย**, กทม:โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2514
- บุญยงค์ เกศเทศ, **ประวัติศาสตร์วรรณกรรม** , กทม: ทิพย์ อักษรการพิมพ์ , ไม่ ปรากฏปีที่พิมพ์.

คำถามท้ายการบรรยายครั้งที่ 14

1. ให้นักศึกษาอธิบายความหมายของวรรณกรรม ตามความเข้าใจของตนเอง มาพอสังเขป และขอให้ยกตัวอย่าง งานวรรณกรรมไทยที่ตนเองชอบ/รู้จัก พร้อมเหตุผลว่ามีความสอดคล้องความหมายของตนอย่างไร
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์วรรณกรรมไทย มีอะไรบ้าง พร้อมอธิบายแต่ละปัจจัยว่ามีลักษณะเช่นใด
3. ให้นักศึกษายกตัวอย่างวรรณกรรมไทย รู้จักมาสัก 1 เรื่อง พร้อมอธิบายประวัติความเป็นมา และมีเนื้อหาที่สะท้อนสภาพสังคม ที่วรรณกรรมนั้นกำเนิดขึ้นอย่างไรบ้าง
4. ให้นักศึกษาอธิบายวรรณกรรมไทยยุคอดีตกับปัจจุบันว่ามีความเหมือนและต่างกันอย่างไร พร้อมยกตัวอย่างประกอบ
5. ให้นักศึกษาอธิบายถึงบทบาทและความสำคัญของวรรณกรรมต่อสังคม และชีวิตของมนุษย์แต่ละคนอย่างไรบ้าง พร้อมยกตัวอย่างวรรณกรรมมารองรับคำอธิบายของตน